

gický rok, jeho zvyky (svatba, bar micva, smrt), ..., a závěrem i jeho osud (výzva ŠOA dnešku). Je úvodem do rozhovoru – a v tom je jeho síla a jeho slabost. Síla, že informuje, slabost, že nemůže nabídnout víc. Neuvádí čtenáře do oplocených zahrad světa talmudů, ani do fascinujících textů midrašů, ani do nadoblačných modliteb siduru, středověkých komentářů a mystické literatury. Zde zůstává na povrchu – ač autor sám tuto literaturu důvěrně zná.

Y. Ecksteinova kniha se nemínula svým posláním, vzala-li si za cíl dokázat, že:

- i. Židovství je živé náboženství, a nikoliv zastaralé zákonictví,
- ii. etické hodnoty Židovství jsou tzv. křesťanské kultuře stálou výzvou a inspirací,
- iii. během staletí se Židovství rozvinulo v nezávislý náboženský systém, který vede ke spáse.

iv. země Izrael je pro Židy svatou zemí, kde se *davar* (Slovo) stalo *talmud* (učením),

v. Židům má být přiznán nejen respekt a úcta pro jejich svéráz, ale především musí být akceptována jejich *havdala*, permanentní vyvolenost, oddělenost a nezastupitelná úloha v dějinách spásy všeho lidstva (nejen jejich vlastní).

Rabbi Y. Eckstein v úvodu uvádí, že kniha je určena duchovním a křesťanským vědeckým pracovníkům v oboru judaismus. Přes všechna nesporná pozitiva představené knihy já sám chápu gesto pozvání k rozhovoru jinověrce (gojim), aby s nimi v důvěře sdílel hodnoty, které spoluurčují jejich (Židů) jméno, jejich identitu. A toto gesto, krásné a něžné, tiché a sladké, si nežadá nic víc, než sdílení.

Jaroslav Sýkora

FILOSOFIE JAKO BRÁNA K TEOLOGII

Diogenes Allen, Filosofie jako brána k teologii, Mlýn, Třebenice 1999, přeložil Tomáš Hančil, s. 228.

Filosof Diogenes Allen, působící na teologickém semináři v Princetonu (USA), knihou „Filosofie jako brána k teologii“ nabízí pomoc studentům teologie pro porozumění filosofii a její úloze při vytváření teologické řeči. Kniha není stručným přehledem dějin filosofie, nýbrž pečlivě zvoleným výběrem filosofických témat a spisů, které zásadně ovlivnily stavbu a řeč křesťanské teologie. Proto se více ke slovu dostávají Platónovy dialogy jako je Timaios (s. 13n, 23n, 28, 31, 49, 134, 135) a Sofisté (s. 23, 29, 48, 178), než jeho Ústava (s. 38n).

Setkáváme se s důležitými křesťanskými mysliteli: Justin (s. 52), Řehoř z Nyssy (s. 86), Augustin (s. 19n, 92n), Pseudodionýsios (s. 79), Tomáš Akvinský (s. 99n, 125n). Srozumitelnější se stává řeč ekumenických koncílů (chalcedonský, s. 50; nikajský, s. 90), necháme-li se zasvětit do platónských (s. 13n) a aristotelovských kategorií (s. 83, 109). Obeznamujeme-li se s Plotínem (s. 70), porozumíme řeči mystiky. Díky vhledu do Platónovy Ústavy (s. 38), rozpoznáme filosofické kořeny učení o nesmrtelné duši (s. 51). Vznik novověku je neod-

myslitelně spjat s *kritikou křesťanského aristotelismu*, do této souvislosti Allen zařazuje též jeho moderní kritiky K. Bartha (s. 132) a A. N. Whiteheada (s. 134). Nominalismus a jeho představitel Dunse Scotta (s. 138), Viléma Ockhama (s. 138n) zahrnuje Allen mezi předchůdce zakladatelů moderní vědy a probírá je společně s Mikulášem Koperníkem (s. 143n), Johanem Keplerem (s. 143), I. Newtonem a G. Galileim, Francisem Baconem (s. 149). Ti narážejí na hranice aristotelovských kategorií při zkoumání přírody, popř. je zcela nebo různou měrou odmítají. Na rovině humanitních věd tuto protiaristotelovskou revoluci učiní myslitelé, kteří se zasazují o nové pojetí morálky, společnosti, práva a politiky: Hobbes, Locke, Grotius (s. 150). Tomuto zakladatelskému proudu je věnována i další kapitola: R. Descartes (s. 153n), Spinoza (s. 154, 161n), Leibniz (s. 162), J. Locke (s. 164); G. Berkeley (s. 167) aj. Seznámíme se s argumenty deismu (s. 151, s. 178n). Porozumíme Kantově racionální teologii a jeho kritice úsilí o dokazování Boží existence (s. 185n). Osvětlení Hegelových principů nám dovolí porozumět argumentaci kritiků Hegela, jimiž stále platně zůstávají S. Kierkegaard a K. Barth (s. 218).

Allen nabízí *pomoc pro porozumění teologické řeči*. Zkoumá povahu a zaměření teologie. Upozorňuje na její bytostný rys, který se vyznačuje specifickým pojetím Boha – Boží ontologickou jedinečností. Přesto Allen považuje křesťanskou teologii za bytostně helénistický výtvar, protože se vyznačuje intelektuální zvidavostí, což je prý vlastnost typická pro helénistickou kulturu (s. 3). Ačkoli Allen nehledá v biblickém kánonu určitý typ teoretického myšlení (popř. intelektuální zvidavosti), přiznává

vá mu přece neodbytnost některých závažných témat (s. 4). Vyzdvihuje u biblického podání určitou specifickou, která vykrystalizovala snahou o vyjádření Boží ontologické jedinečnosti (s. 1, 5n). Bůh není součástí stvoření, není součástí kosmu. Je Stvořitelem. Boží ontologická jedinečnost tak odkazuje k jedinečnosti „hebrejského myšlení“. Jeho intelektuální návyky jsou vystopovatelné v určitých vrstvách biblické tradice (nejen v prorocké).

Dějínám filosoficko-teologického rozhovoru je předřazena kapitola, v níž Allen načrtává *nový koncept přirozené filosofie* nemetafyzického typu. Pro některé křesťanské konfese jde o velmi aktuální, pro jiné o velmi ožehavou myšlenku „mimobiblické“ reflexe o Bohu, tj. neopírající se o biblické svědectví. „Mimobiblickou“ reflexi dnes rozvíjejí nejen filosofové, nýbrž i teologové, zejména ti, kteří se účastní mezináboženského dialogu. Allen je přesvědčen, že lidská mysl je schopna legitimně přemýšlet o Bohu i mimo zjevení obsažené v Písmu. Nečiní však řád přírody jediným zdrojem poznání Boží existence. Dle Allena lze Boží štědrost vystopovat ze stvoření a též komplementárně 1. z povolání Izraele; 2. z určitých úkolů daných Izraeli a 3. z inkarnace v Kristu. Oproti tradičnímu je Allenův koncept přirozené filosofie obohacen o starozákonní i novozákonní svědectví (s. 3).

Vnitřním důvodem Allenova *komplementárního konceptu poznávání Boží štědrosti* se stává nedostatečnost našeho poznání, a tedy rozpoznání o nutnosti přijímat Boží štědrost komplementárně. Allenovi se příroda stává znamením a příběh Izraele zahrocený do inkarnace je pochopen také jako zna-

mení, tj. nedokonale vypovídající o Boží štědrosti. Prostřednictvím komplementárního konceptu přirozené filosofie se stvoření a stvořený svět stávají příběhem, aniž by příběh vyvracel „paleontologický“ a „astrofyzikální“ příběh kosmu, tj. aniž by končil fundamentalisticko-noetickým zkratem, že svět trvá přibližně pět či šest tisíc let. Svět jako příběh navíc nemusí nutně vykazovat mýtické rysy. Zdynamizování světa do příběhu se nemusí uskutečňovat pouze a za pomoci až moderních evolučních teorií. Příběh světa nemusí získávat svůj kosmický rozměr pomocí reinterpretace platónského či aristotelovského řádu nebo dokonce pomocí revitalizace mýtického či mysterijního konceptu.

Diogenes Allen návrhem nové přirozené filosofie potvrzuje *svěbytnost biblického pohledu na svět*. Překonávání filosofických schémat té které doby se uskutečňuje jejich konfrontací s intelektuálními návyky obvyklými v biblickém kánonu (s. 52). Prožívají-li dnes přírodní teologie i filosofie opět svůj rozkvět, může nás vést Diogenes Allen za inte-

lektuální schémata postmoderního paradigmatu a to nejen ve filosofii, nýbrž i v teologii. Svěbytnost biblického pohledu na svět, přírodu, (resp. nebe a zemi), a též svěbytnost intelektuálních návyků inspirovaných biblickým pohledem na svět, nemusí vyvolávat mezioborovou či mezináboženskou neshlednost.

Allenova učebnice filosofie pro studenty teologie pomáhá porozumět teologické řeči v její svěbytnosti, tj. zejména té řeči, která si nezastírá ontologickou jedinečnost Boha. V tom spočívá nesporný přínos Allenovy Filosofie jako brány k teologii, aniž by se filosofie stala služkou teologie, popř. i naopak.

Úryvky z děl jednotlivých filosofů jsou vloženy do výkladového textu po jeho okraji a stávají se proto funkční a inspirující konfrontací s probíraným tématem či jednotlivým problémem. Výběr a též překlad některých textů jsou prací Jana Kranáta a Tomáše Hančila. Jejich autorství je uvedeno v seznamu citovaných ukázek (s. 223–226).

Pavel Keřkovský

KŘESŤANSKÁ ETIKA

K.-H. Peschke, Křesťanská etika, z německého Christliche Ethik (Spezielle Moraltheologie, 1995), Vyšehrad, Praha 1999, 696 stran.

V této rozsáhlé bezmála sedmisetstránkové učebnici etiky katolického autora najde čtenář utříděně seřazenou problematiku etického myšlení i jednání. Kniha má velmi široký záběr. V úvodních kapitolách klade Peschke důraz, jak sám říká na „ontologické“ základy etiky ve smyslu „jednání následuje bytí“. Tyto základy autor řadí do obecné etiky.

(str.35–106) V dalších kapitolách se čtenář seznámí s jejími základními principy, mezi něž patří tzv. theologické ctnosti – *víra, naděje, láska*. Autor je odvozuje z biblického poselství, protože jde o hodnoty, které nejsou součástí lidské přirozenosti, (kterou jinak na mnohých místech prohlašuje autor za spolehlivé vodítko v posuzování mrav-